

PRIKAZI I KRITIKE

LEOPOLD KRETZENBACHER, KYNOKEPHALE DÄMONEN SÜDOSTEUROPÄISCHER VOLKSDICHTUNG. Vergleichende Studien zu Mythen, Sagen, Maskenbräuchen um Kynocephaloi, Werwölfe und südslawische Pesoglavci. Beiträge zur Kenntnis Südosteuropas und des Nahen Orients, V. Band. R. Trofenik, München 1968, 147 str.

Ishodište glavne teme ovoga djela čine brojna, zdušno i nesumnjivo bez ostatka prikupljena kazivanja i vjerovanja o pasoglavcima kod Slovenaca i, u manjoj mjeri, susjednih kajkavskih Hrvata. Tako se i završna razmatranja autora odnose u prvom redu na slovenske tradicije ove vrste; u njima on nalazi odjeke s jedne strane zapadnjačkih tradicija o pasoglavcima, osiljenih naročito u srednjem vijeku a odraženih u brojnim tadašnjim spisima, a s druge strane lako shvatljivo prenošenje takvih tradicija na Turke — kod nas na razmeđu Zapada, s njegovima negda čudnim predodžbama o svijetu i bićima u njemu, i Istoka, sa zloćudnim dušmanima, koji su ovdje prijetili s Orijenta. Tamo gdje, čini se, i nema sada više tragova kazivanja ili predodžaba o pasoglavcima kao npr. u hrvatskih kajkavaca, *pesoglavac* se može čuti još kao pogrda zločudu čovjeku (pa i djetetu; po vlastitom zapisu iz vremena prije prošloga rata).

Tema označena u glavnom naslovu ovoga najnovijega djela prof. Kretzenbachera zapravo je jezgra, polazna i završna tačka njegova. Ono ponovno svjedoči koliko je autor pozvan da sistematski i svestrano obrađuje upravo teme ove vrste. Jer osim samih pojava vjerovanja, predodžaba i kazivanja o demonskim pasoglavcima u narodnim predajama jugoistočne Evrope tu se poseže za cijelim nizom bliže srodnih pojava, što će najbolje ilustrirati poglavlja ove mnogostrano pažnje vrijedne knjige: Zadaci proučavanja narativne poezije jugoistoka — Pesoglavci, demoni psećih glava u pričanju Slovenaca, Hrvata i njihovih susjeda — Od kinokefala antike do pasoglavaca srednjega vijeka — Sredovječno-kršćanske predodžbe o kinokefalima — Sv. Kristofor sa psećom glavom — Čudovišta i đavli sa psećom glavom između kasnoga srednjeg vijeka i baroka — Ratnici sa životinjskim glavama, rodovska imena i kraljevi sa psećim glavama na germanskom području — Družbe maska, zavjetovani ratnici i čeljad »izvan zakona« prema starim izvorima — Narodne pripovijetke o »konačnom boju s demonima na rubu svijeta« između Finske i Egeje — Mitska baština i povijesna sudbina oblikuju sliku svijeta priče. Na kraju su i četiri dodatka s izvornim tekstovima nekoliko spisa iz dalje i bliže prošlosti. Indeksi osoba, mjesta i predmeta vrlo su dobro došla pomoć u djelu kao ovo, kreću raznovrsnim datima i navodima. Stručni će čitač sam možda osjetiti potrebu neke rezerve prema izvjesnim starijim podacima o »mitskim« bićima ove vrste (npr. u Davorina Trstenjaka i dr.), dok će neke omaške u navodima sam popraviti (tako onu o »kajkavsko-hrvatskoj verziji« o »pesoglavcima« iz Like).

Ako i jest ishodište autora jugoistok Evrope, vidik mu je daleko širi: gotovo čitava Evropa (gdje uopće ima bar tragova pasoglavcima) a kod zgrade i mnogo dalje (privukavši u raspravu pače jednu studiju W. Koppersa o psu u mitologiji cirkumpacifičkih naroda). Značajno je da pojavama ove vrste tradicija na Balkanu nalazi paralele daleko kod baltičkih naroda.

Može se lako uočiti koliko je daleko i kamo je sve posezao autor, svestrano načitan i u općoj i posebno u evropskoj literaturi, uz ovakve teme: bilježe se tu i A. Šenoa i V. Nazor, Alois Jirásek, pa stari spisi sve do Olausua Magnusa, Notkera Balbulusa, Plinija St., Herodota itd. Jedva da ima bilo novijih bilo starijih autora koji su se makar samo dotakli ovakvih tema, a da ne bi bili uzeti u obzir u raspravljanju prof. Kretzenbachera.

Milovan Gavazzi

HERMANN BAUSINGER, FORMEN DER »VOLKSPÖESIE«, Grundlagen der Germanistik, 6. Erich Schmidt Verlag, Berlin 1968, 291 str.

Bausinger je jedan od vodećih mlađih njemačkih predstavnika one struje u folkloristici koja promatra folklor u njegovoj funkciji, u povijesnim mijenama, zanimajući se više od svega za njegovu sudbinu u današnjem urbanom svijetu, otvorena pogleda prema duhovnim zbivanjima u modernom društvu, na suprotnom polu od onoga sve do danas prisutnog romantičkoga idealiziranja folklorne idile, ali isto tako daleko i od shvaćanja da folklor pripada samo mrtvoj prošlosti bez daljih perspektiva. O autorovoj orijentaciji rječito govori i naslov jedne druge njegove knjige: *Narodna kultura u tehničkom svijetu* (1961).

Knjiga o kojoj sada govorimo posvećena je klasičnim oblicima narodne poezije, ali je sva prožeta spomenutim autorovim shvaćanjima. To se naslućuje već iz naslova knjige, gdje je »narodna poezija« obilježena navodnicima (*Oblici »narodne poezije«*).

Iz naziva serije u kojoj je knjiga objavljena (*»Osnove germanistike«*) vidi se da se ona temelji pretežnije na njemačkoj građi i namijenjena je u prvom redu njemačkim čitaocima. Odatle proizlaze stanovite specifičnosti u ocjenjivanju problema koje ne važe posve automatski i za druge sredine; no ujedno se problemi razmatraju u knjizi i toliko načelno i toliko široko da daleko nadilaze germanistički okvir, pa Bausingerova izlaganja, uz nužne modifikacije, među ostalim daju poticaj i za moderniji pristup našoj jugoslavenskoj situaciji »na polju folklor«.

U osnovna četiri dijela knjige (1. *povijest problema*, 2. *jezična formula i jezična igra*, 3. *pripovjedački oblici*, 4. *scenski i glazbeni oblici*) obuhvatio je autor u jednoj, kako se vidi, nekonvencionalnoj podjeli gotovo sve oblike narodne poezije, pa i mnogo toga što po uobičajenim mjerilima njoj ne pripada, iznoseći sve te oblike u povijesnoj perspektivi njihova razvoja — i kroz usmene i kroz pisane vidove; ujedno je izložio historijat pogleda na narodnu poeziju i njezinu teorijsku problematiku, sve podređeno osnovnoj koncepciji knjige.